

LA LEGISLACIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Joaquim Arxé i Gàlvez
Araceli Martín i Còlliga

La personalitat i la incidència de l'arqueologia en el marc territorial en què vivim fan que, aquesta precisi d'una reglamentació oficial que garanteixi la protecció de les restes antigues, les quals formen part del Patrimoni de tots els ciutadans.

A Catalunya, i en general arreu de l'estat, ben poca gent coneix la legislació per la qual es regeixen els estudis arqueològics. Així doncs, Joaquim Arxé i Araceli Martín, amb aquest article ens acosten a aquesta realitat.

Catalunya sempre ha tingut una important tradició cultural, que es fa palesa a través de totes les seves manifestacions en el decurs de la seva història. És a partir de la reconstrucció de la seva perspectiva històrica quan entrem en el camp de l'interès de la societat catalana per l'arqueologia.

Des de la Prehistòria a la Història Moderna, l'arqueologia és una font important d'informació. Aquesta ens aporta les dades per a entendre la vida quotidiana de la societat, aquesta vida que queda poc reflectida en els textos i que forma part de l'autèntica història del poble.

La tradició cultural catalana ha fet que existís des d'antic un interès especial per l'arqueologia i una bona prova és l'existència de gran quantitat d'estudiosos i professionals, que ha fet possible el coneixement d'un bon nombre de jaciments arqueològics. És per això que, a Catalunya, l'arqueologia mai no ha estat una ciència de minories.

Els jaciments arqueològics són testimonis del passat, que conserven gran quantitat de documents no escrits. Aquests, treballats amb una metodologia adient, que cada dia es va enriquint amb noves tècniques, són susceptibles d'ésser traduïts en una informació, que facilita les claus de la història potencial que conté.

En aquests últims anys els plantejaments de l'arqueologia han evolucionat molt a nivell científic i social. La metodologia científica s'ha fet notablement meticulosa i cada cop requereix més l'ajuda de disciplines auxiliars, distanciant-se dels antics mètodes, més assequibles al personal no professional. És evident que aquesta tasca d'excavació i posterior interpretació històrica, cada dia més complexa, requereix una formació professional especialitzada.

Paral·lelament l'Administració ha elaborat la "Ley 13/1985, de

25 de junio, del Patrimonio Histórico Español (BOE, núm. 155, de 29 de junio de 1985 pp. 20342-20352), en la qual s'actualitzen i completen les antigues lleis, que ara queden derogades.

Segons aquesta Llei integren el Patrimoni Històric Espanyol els immobles i objectes mobles d'interès artístic, històric, paleontològic, arqueològic, etnogràfic, científic o tècnic. També forma part d'aquest el patrimoni documental i bibliogràfic, els jaciments i zones arqueològiques, així com els llocs naturals, jardins i parcs, que tin-

Excavacions a la Cova del Frare de St. Llorenç del Munt (Matadepera, Vallès Occidental). Campanya de 1983

guin valor artístic, històric o antropològic (Article Primer, 2).

Atesa la importància d'aquesta Llei i a causa del seu desconeixement, creiem que és interessant destacar aquells punts que incideixen més directament sobre el Patrimoni Arqueològic:

Article quart.- *"A los efectos de la presente Ley se entiende por expoliación toda acción u omisión que ponga en peligro de pérdida o destrucción todos o algunos de los valores de los bienes que integran el Patrimonio Histórico Español o perturbe el cumplimiento de su función social"*.

Article setè.- *"Los Ayuntamientos cooperarán con los Organismos competentes para la ejecución de esta Ley en la conservación y custodia del Patrimonio Histórico Español comprendido en su término municipal, adoptando las medidas oportunas para evitar su deterioro, pérdida o destrucción. Notificarán a la Administración competente cualquier amenaza, daño o perturbación de su función social que tales bienes sufran, así como las dificultades y necesidades que tengan para el cuidado de estos bienes. Ejercerán asimismo las funciones que tengan expresamente atribuidas en virtud de esta Ley"*.

Article vuitè.- 1. *"Las personas que observen peligro de destrucción o deterioro en un bien inte-*

grante del Patrimonio Histórico Español deberán, en el menor tiempo posible, ponerlo en conocimiento de la Administración competente, quien comprobará el objeto de la denuncia y actuará con arreglo a lo que en esta Ley se dispone".

Una de les mesures legals per la protecció i salvaguarda d'aquest Patrimoni Arqueològic és la possibilitat de declarar Béns d'interès cultural aquells béns mobles o immobles relacionats amb l'arqueologia que, per la seva problemàtica específica o per les seves característiques científiques o monumentals, ho requereixin.

Article catorze.- 2. *"Los bienes inmuebles integrados en el Patrimonio Histórico Español pueden ser declarados Monumentos, Jardines, Conjuntos y Sitios Históricos, así como Zonas Arqueológicas, todos ellos como Bienes de Interés Cultural"*.

Article quinze.- 5. *"Zona arqueológica es el lugar o paraje natural donde existen bienes muebles o inmuebles susceptibles de ser estudiados con metodología arqueológica, hayan sido o no extraídos y tanto si se encuentran en la superficie, en el subsuelo o bajo las aguas territoriales españolas"*.

Article setze.- 1. *"La incoación de expediente de declaración de*

interés cultural respecto de un bien inmueble determinará la suspensión de las correspondientes licencias municipales de parcelación, edificación o demolición en las zonas afectadas, así como de los efectos de las ya otorgadas. Las obras que por razón de fuerza mayor hubieran de realizarse con carácter inaplazable en tales zonas precisarán en todo caso, autorización de los Organismos competentes para la ejecución de esta Ley".

Article dinou.- 1. *"En los Monumentos declarados Bienes de Interés Cultural no podrá realizarse obra interior o exterior que afecte directamente al inmueble o a cualquiera de sus partes integrantes o pertenencias sin autorización expresa de los Organismos competentes para la ejecución de esta Ley. Será preceptiva la misma autorización para colocar en fachadas o en cubiertas cualquier clase de rótulo, señal o símbolo, así como para realizar obras en el entorno afectado por la declaración"*.

Article vint.- 1. *"La declaración de un Conjunto Histórico, Sitio Histórico o Zona Arqueológica, como Bienes de Interés Cultural, determinará la obligación para el Municipio o Municipios en que se encontraren de redactar un Plan Especial de Protección del área afectada por la declaración u otro instrumento de los previstos en la legislación urbanística que cumpla en todo caso las exigencias en esta Ley establecidas"*.

Article vint-i-dos.- 1. *"Cualquier obra o remoción de terreno que se proyecte realizar en un Sitio Histórico o en una Zona Arqueológica declarados Bien de Interés Cultural deberá ser autorizada por la Administración competente para la protección de dichos bienes, que podrá antes de otorgar la autorización, ordenar la realización de prospecciones y, en su caso, excavaciones arqueológicas, de acuerdo con lo dispuesto en el Título V de la presente Ley"*.

Segons l'Estatut d'Autonomia la Generalitat té competències exclusives sobre Patrimoni Històric, Artístic, Monumental, Arquitectònic, Arqueològic i Científic

Excavacions al poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, Maresme). Campanya de 1984

(Article 9,5).

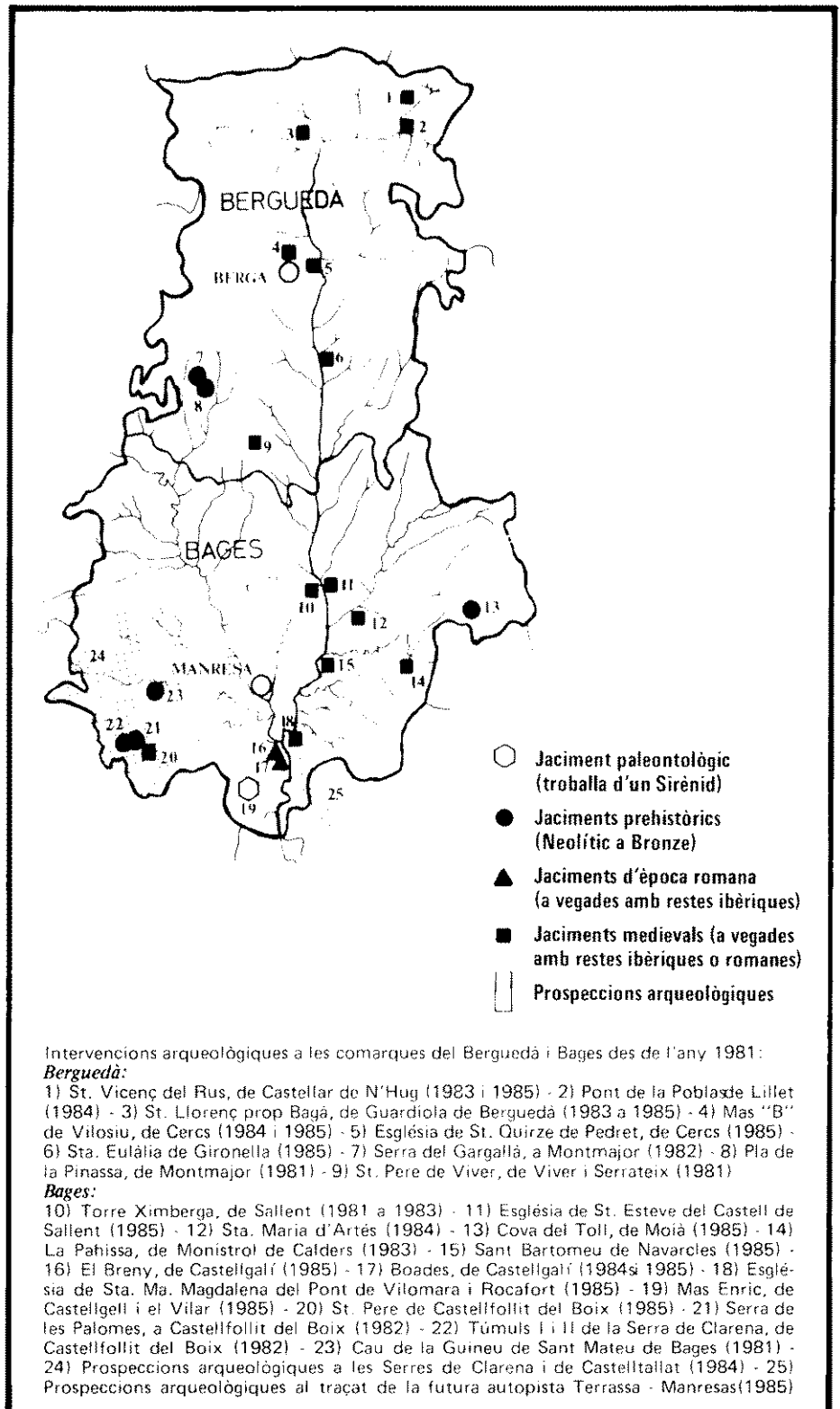
En resposta a una necessitat social i per tal de crear una infraestructura capaç de rebre el traspàs de competències en el camp de l'arqueologia, es va crear el Servei d'Arqueologia dins la Direcció General del Patrimoni Cultural (actualment anomenat Artístic) del Departament de Cultura amb unes finalitats molt concretes: "vetllar pel Patrimoni arqueològic i per la seva protecció jurídica, conservació i revaloració, tot impulsant-ne la investigació i la difusió dels seus valors culturals". Tanmateix es creava la Comissió Assessora del Servei d'Arqueologia, formada per persones vinculades a la matèria, com a organisme consultiu i assessor del Servei (Decret 295/1980 de 4 de desembre, publicat al D.O.G., núm., 105 de 7 de gener de 1981).

Posteriorment, en el Decret 155/1981 de l'11 de juny (D.O.G. núm., 139 d'1 de juliol de 1981) es regulaven les excavacions arqueològiques a Catalunya, mitjançant una normativa "per tal de regular-les per obtenir el màxim de rendiment científic i salvaguardar el nostre Patrimoni Arqueològic, tot considerant les característiques específiques i la tradició arqueològica a Catalunya".

Referent a aquest punt la Llei del Patrimoni Històric Espanyol defineix clarament el que s'entén per excavació i prospecció arqueològica:

Article quaranta-ú.- 1. "A los efectos de la presente Ley son excavaciones arqueológicas las remociones en la superficie, en el subsuelo o en los medios subacuáticos que se realicen con el fin de descubrir i investigar toda clase de restos históricos o paleontológicos así como los componentes geológicos con ellos relacionados."

2. "Són prospecciones arqueológicas las exploraciones superficiales o subacuáticas, sin remoción del terreno, dirigidas al estudio, investigación o examen de datos sobre cualquiera de los elementos a que se refieren el apartado anterior."

Article quaranta-dos.- 1. "Toda excavación o prospección arqueológica deberá ser expresamente autorizada por la Administración competente, que, mediante los procedimientos de inspección y control idóneos comprobará que los trabajos estén planteados y desarrollados conforme a un programa detallado y coherente que contenga los requisitos concernientes a la conveniencia, profesionalidad e interés científico."

Hi ha una sèrie de fets que constitueixen infraccions administratives, castigades amb diferents tipus de sancions econòmiques, detallades a l'article 76, entre les quals destaca la realització de qualsevol tipus d'obres o intervencions en zones arqueològiques, declarades o no Béns d'Interès Cultural, la concessió de llicències d'obres abans de donar-se l'autorització administrativa necessària en aquests casos i la realització d'excava-

cions o d'altres obres il·legals, descrites a l'article 42.3. A totes aquestes infraccions s'imposaran sancions de fins a 25.000.000 de pessetes.

Referent a l'esmentat Decret 155/1981 de la Generalitat, en el qual s'aprova la normativa d'excavacions arqueològiques a Catalunya, hem de destacar els següents articles:

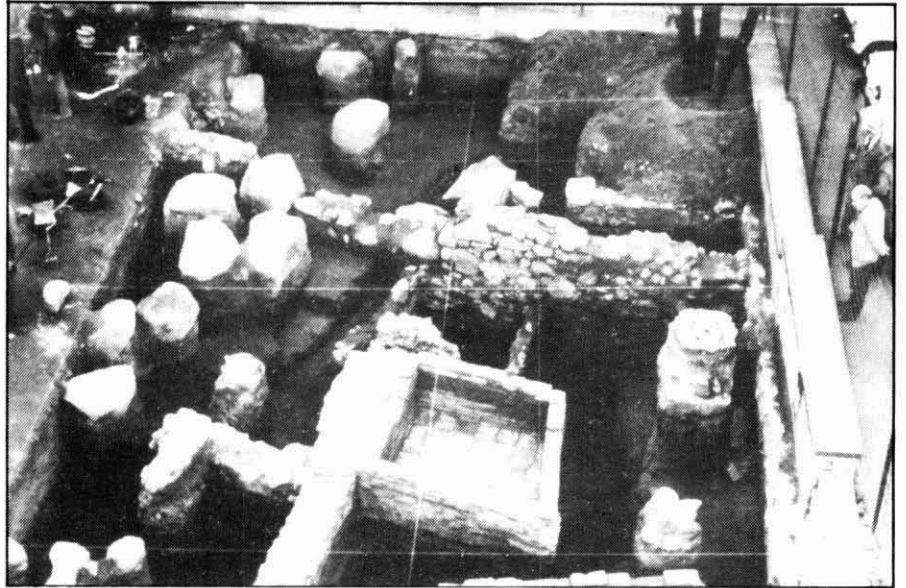
Article segon.- "És competència de la Direcció General del Patrimoni Cultural la concessió, la renovació, la suspensió i la renovació de les autoritzacions per realitzar excavacions arqueològiques i la inspecció dels treballs d'excavació per tal de garantir-ne el nivell tècnic".

Article tercer.- "Podran sol·licitar i obtenir autorització per realitzar excavacions arqueològiques, en el territori de Catalunya, les institucions científiques i els particulars que acreditin de tenir el suport d'una Institució científica dedicada a la investigació arqueològica. La Generalitat es reserva el dret de realitzar les excavacions que consideri convenient, pel seu compte o en participació amb altres Institucions".

Article sisè.- "El Director de l'excavació haurà d'acreditar uns coneixements i una experiència en l'arqueologia de camp suficients per afrontar amb èxit la problemàtica arqueològica que presenti el jaciment, a judici del Director General del Patrimoni Cultural, previ informe de la Comissió Assessora del Servei d'Arqueologia. En cas que l'excavació sigui codirigida, com a mínim un dels directors haurà de tenir una titulació adequada".

Article setè.- 1. "La Direcció General del Patrimoni Cultural, previ informe del Servei d'Arqueologia, resoldrà les sol·licituds per efectuar excavacions arqueològiques.

2. En el moment de la concessió del permís d'excavació, la Direcció General del Patrimoni Cultural fixarà, d'acord amb la planificació museística general, el Museu en el qual el concessionari, tant si és espanyol com si és estranger,

haurà de dipositar els objectes arqueològics que hi trobi . . ."

Article vuitè.- "El Director de l'excavació la dirigirà personalment, i en serà responsable davant l'Administració. Comunicarà a la Direcció General del Patrimoni Cultural l'inici i l'acabament dels treballs d'excavació i n'elaborarà un informe que li remetrà en un termini de tres mesos a comptar de l'acabament d'aquella."

Article tretzè.- "En un termini màxim de dos anys, a comptar de l'acabament de l'excavació, el Director haurà de presentar a la Direcció General del Patrimoni Cultural una memòria detallada dels treballs realitzats. . ."

Les sol·licituds dels nous permisos d'excavació s'han de presentar mitjançant una instància adreçada al Director General del Patrimoni Artístic del Departament de Cultura, i tal com s'especifica a l'article cinquè del mateix Decret, han d'anar acompanyades dels documents següents:

a) Informe que compregui la descripció del jaciment i que especifiqui la seva situació, amb expressió de les coordenades exactes, el terme municipal i la comarca.

b) Programa detallat dels treballs que s'han de realitzar i justificació de l'interès de l'actuació arqueològica.

c) Projecte de pressupost que especifiqui els mitjans econòmics amb què es compta per dur a terme l'excavació, i llur procedència.

d) Proposta de director de l'ex-

Excavació dels nivells d'època moderna i medieval de la Plaça de l'Ajuntament de Mataró (Maresme). Campanya de 1984

cavació amb l'acceptació explícita per part d'aquest de les responsabilitats contingudes en el present reglament amb expressió de les seves dades personals, la seva titulació acadèmica i la seva experiència en treballs d'arqueologia de camp.

e) Certificació de la institució científica esmentada a l'article tercer que acrediti que ha pres l'acord de donar suport al sol·licitant del permís d'excavació i especifiqui com s'insereix aquesta en els seus programes d'investigació.

Segons l'article novè la Direcció General del Patrimoni Artístic podrà subvencionar aquelles excavacions que consideri oportú. La petició sol·licitant aquesta subvenció ha d'anar adreçada, mitjançant una instància, a l'Honorable Conseller del Departament de Cultura.

La tramitació de tota la documentació s'ha de canalitzar a través del Servei d'Arqueologia.

A part d'aquestes excavacions arqueològiques que responen a un programa d'investigació concret, hi ha una sèrie d'excavacions que són originades per factors aliens a la programació científica, com és el cas de les excavacions i prospeccions que s'han de portar a terme en jaciments afectats pels plans d'urbanisme, obres públiques, etc. Aquestes excavacions tenen un

caràcter de prioritat, ja que sense una intervenció urgent, els jaciments afectats, podrien desaparèixer irremeiablement.

En una zona immediata al jaciment romà de Can Boades (Castellgalí, Bages) estava programada la instal·lació d'una bassa i unes edificacions, que formaven part del projecte del col·lector de salmorres de la conca del riu Llobregat, de la Direcció General d'Obres Hidràuliques del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat. La denúncia de la possible destrucció, que les obres podien provocar, va ser efectuada per un particular a la premsa local i, a través d'un recull d'aquesta, el Servei d'Arqueologia se'n va poder assabentar (el més eficaç hauria estat fer la denúncia directament al Servei d'Arqueologia). La ràpida actuació de la Direcció General del Patrimoni Artístic davant la Direcció General d'Obres Hidràuliques va aturar el projecte, que finalment es va dur a terme en uns terrenys veïns, fora del nucli del jaciment i del seu entorn immediat, d'acord amb l'informe del Servei d'Arqueologia i l'autorització de la Direcció General del Patrimoni Artístic. A continuació aquest Servei va programar durant l'any 1984 una intervenció arqueològica per tal de delimitar i avaluar les possibilitats del jaciment, que va ser duta a

terme per Eduard Sánchez, Antoni Daura i Lluís Guerrero. A partir dels resultats obtinguts, Antoni Daura i Dolors Pardo van sol·licitar un nou permís d'excavació per l'any 1985, que va ser concedit. Tanmateix el Servei d'Arqueologia posseeix tota la documentació necessària sobre aquest jaciment per iniciar els tràmits d'inscripció d'expedient de declaració de Bé Cultural.

Com a experiència, treta d'aquest exemple concret i de molts d'altres, cal que siguem conscients que per salvaguardar el nostre Patrimoni Arqueològic és necessària la col·laboració de tots: Ajuntaments i particulars, Organismes públics i privats.

Un dels instruments bàsics a l'hora de protegir eficaçment el nostre patrimoni és l'inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya. El Servei d'Arqueologia, conscient d'aquest fet, va iniciar l'elaboració d'aquest inventari, on quedaran documentats tots els jaciments coneguts, així com el seu estat de conservació i la seva problemàtica específica. Tanmateix en l'actualitat s'ha cobert l'inventari de 16 comarques i s'ha realitzat la primera fase de l'inventari arqueològic subaquàtic del nostre litoral.

D'aquesta manera, a partir del coneixement de l'estat d'aquest patrimoni es podran programar i

adoptar les mesures necessàries per a la seva salvaguarda i protecció. Al mateix temps permetrà establir les bases per una programació científica eficaç.

Creiem que queda clar que una excavació arqueològica és quelcom més que obrir un simple clot per posar al descobert restes antigues. La intervenció arqueològica que s'inicia a partir de la prospecció no té com a finalitat única la recuperació de les restes antigues, sinó que ha de garantir un estudi i interpretació científiques de les restes exhumades i la conservació dels béns mobles i immobles mitjançant la seva consolidació i restauració. Paral·lelament cal una divulgació dels estudis científics que es desprenen de la intervenció arqueològica, a través de publicacions, conferències, exposicions, etc., perquè la finalitat última és que l'Arqueologia sigui accessible i serveixi a tota la societat.

Joaquim Arxé i Gálvez
Araceli Martín i Còlliga

Arqueòlegs Territorials de Barcelona.
Servei d'Arqueologia del
Departament de Cultura
(Generalitat de Catalunya)

**Poder escollir és signe de llibertat.
Confii en professionals independents.**

Gabinet d'Assegurances

JOAN PERARNAU

Agent Illure Col. 56.742

Assessorem i tramitem tot tipus d'assegurances. Consulti'ns.

c/ Born, 14 - 1er. - 1a.

telf. 875 12 66

MANRESA